

N:o 49.

Af herr **A. T. Carlheim-Gyllensköld**, om bildande af en fond för lån till byggande eller utvidgning af folkskole- eller småskolehus i kommuner, som däraf kunna vara i behof.

Det som står nästan mest hindrande i vägen för folkskolans utveckling är de kommunala kostnaderna för byggandet af folkskolehus. Snart sagdt alla kommuner såväl i stad som på landsbygden skulle haft sitt folkskoleväsende vida bättre ordnad, än nu är fallet, blott den kommunala skuldsättningen i och för folkskolehusens byggande varit ordnad genom tillvaron af en lånefond, från hvilken kostnaden mot lägre ränta än den vanliga funnits att tillgå. När nu kommuner beslutat sig för att, vanligen minimalt och nödortfigt, förbättra eller föröka sina undervisningslokaler och för detta ändamål fått Kungl. Maj:ts tillstånd att upptaga ett lån, så uppträda de konkurrerande på lånemarknaden och få lån, ofta på så lång tid som 40 år, men sinsemellan till olika räntefot.

Ensamt detta är i och för sig olägligt och verkar ojämnt, men då de kommuner, som mer eller mindre frivilligt vilja förbättra sitt folkskoleväsende, på en indirekt väg åsamkas ökade utgifter för folkskolebyggnader därigenom, att det är Kungl. Maj:ts, som på grund af sin ekonomiska lagstiftningsrätt föreskrifver, huru folkskolehus skola byggas, och ehuru detta är i och för sig rätt, både uti pedagogiskt och sanitärt hänseende, verkar det dock till ansenligt förökade byggnadskostnader. Ty om, såsom snart lär ske, ingen folkskola får till samma lärare göras större än till 50 barn, så är uppenbart, att, där barnantalet är större, folkskolorna endera

måste byggas för 2, 3 å 4 klasser, med motsvarande lärarekrafter och bostäder åt dem, eller ock flera skolhus byggas, hvartdera för 50 barn, och i bägge fallen blifva kostnaderna, utan de betalande kommunernas förvällande betydligt större, än om en folkskola för t. ex. 66 å 70 barn blifvit byggd.

Hittills har denna svårighet kringgåts genom anlitaandet af den halft olagliga halftidsläsningen, och åtminstone på landet af det olämpliga mellantinget af »mindre folkskolor», och detta vida mindre af obenägenhet mot folkskolan än af fruktan för byggandet af nya skolhus.

Oaktadt staten genom sitt bidrag till folkskolelärarnes löner och pensioner erkänt, att folkskolan är ett statsändamål och ett statsbehof, och den åtminstone på landsbygden uteslutande bekostar inspektionen, men folkskoleundervisning är omöjlig att handhafva utan därför lämpade byggnader, har man låtit anskaffandet af dem förblifva kommunens ensak, utan understöd i någon form, ja, än mer, myndigheterna kunna i visst fall ålägga en kommun att, efter folkskoleinspektörens utlåtande och annan utredning, bygga ett eller flera nya folkskolehus. Således äfven här ett ingripande af statens organ, ledande till kommunal skuldsättning, oberoende af om skoldistriktet genom fattigdom eller äldre skuld icke anser sig hafva råd därtill.

För att ordna dessa förhållanden samt förebygga, att kommuner i och för byggandet af folkskolehus uppträda konkurrerande på lånemarknaden, och bereda dem tillfälle att mot lägre ränta och kortare amorteringstid få amorteringslån, vore det högeligen önskvärdt, om staten upplade en fond, hvarifrån dessa lån skulle kunna erhållas, emot samma räntefot, som staten själf betalar, eller 3,6 procent.

Grundsatsen att staten upplägger fonder, där penningar få lånas af associationer för kulturella och ekonomiska ändamål, är sedan länge tillämpad vid järnvägsbyggnadsfonden m. fl. och senast nästlidna år, då det beslöts uppläggandet af egna-hems-lånefonden, med lån löpande för låntagaren med 3,6 procent.

Det synes därför vara skäligt, att staten underlättar folkskolans utveckling genom uppläggandet af en folkskolebyggnadsfond, tillgänglig för de kommuner som sådana lån behöfva, att efter vederbörlig utredning i hvarje fall få lån till nya folkskolehus mot en räntefot af 3,6 procent och med 1,4 procent amortering och sålunda 5 procent annuitet.

På grund häraf föreslås,

att Riksdagen måtte besluta uppläggandet af en fond af 5 millioner kronor för åren 1906, 1907 och 1908 och stående under riksgäldskontorets förvaltning, från hvilken fond Kungl. Maj:t må meddela lån till byggande eller utvidgning af folkskolehus och småskolehus på landsbygden och i städer, där vederbörande kommun finnes däraf vara i behof.

Om remiss till vederbörligt utskott anhålles.

Stockholm den 23 januari 1905.

A. Th. Carlheim-Gyllensköld.